

OIVALLUS

2

12. Ajattelun kehityksen vaiheteoria



Oivallustehtävä

Kerätkää esimerkkejä tilanteista, joissa olette saaneet uuden näkökulman johonkin asiaan tai tajunneet, etteivät asiat olekaan olleet sitä, miltä ne aiemmin näyttivät. Millaiset asiat ovat auttaneet uuden näkökulman ottamista?

Jean Piaget'n ajattelun kehityksen vaiheteoria

- sensomotorinen vaihe 0–2-vuotiaana
- esioperationaalinen vaihe 3–6-vuotiaana
- konkreettisten operaatioiden vaihe 7–12-vuotiaana
- formaalisten operaatioiden vaihe noin 12–16-vuotiaana
- postformaali ajattelu aikuisena

Sensomotorinen vaihe (0–2 vuotta)

- Lapsi oivaltaa liikkeiden yhteyden seurauksiin.
- Lapselle muodostuu **objektipysyvyys** eli kyky hahmottaa esineiden pysyvyys. Nykytutkimuksen mukaan tämä tapahtuu ehkä jo 2–3 kuukauden ikäisenä.
- On lisäksi huomattu, että vauvoilla on jo alkeellinen valmius ajatella lukumääriä.



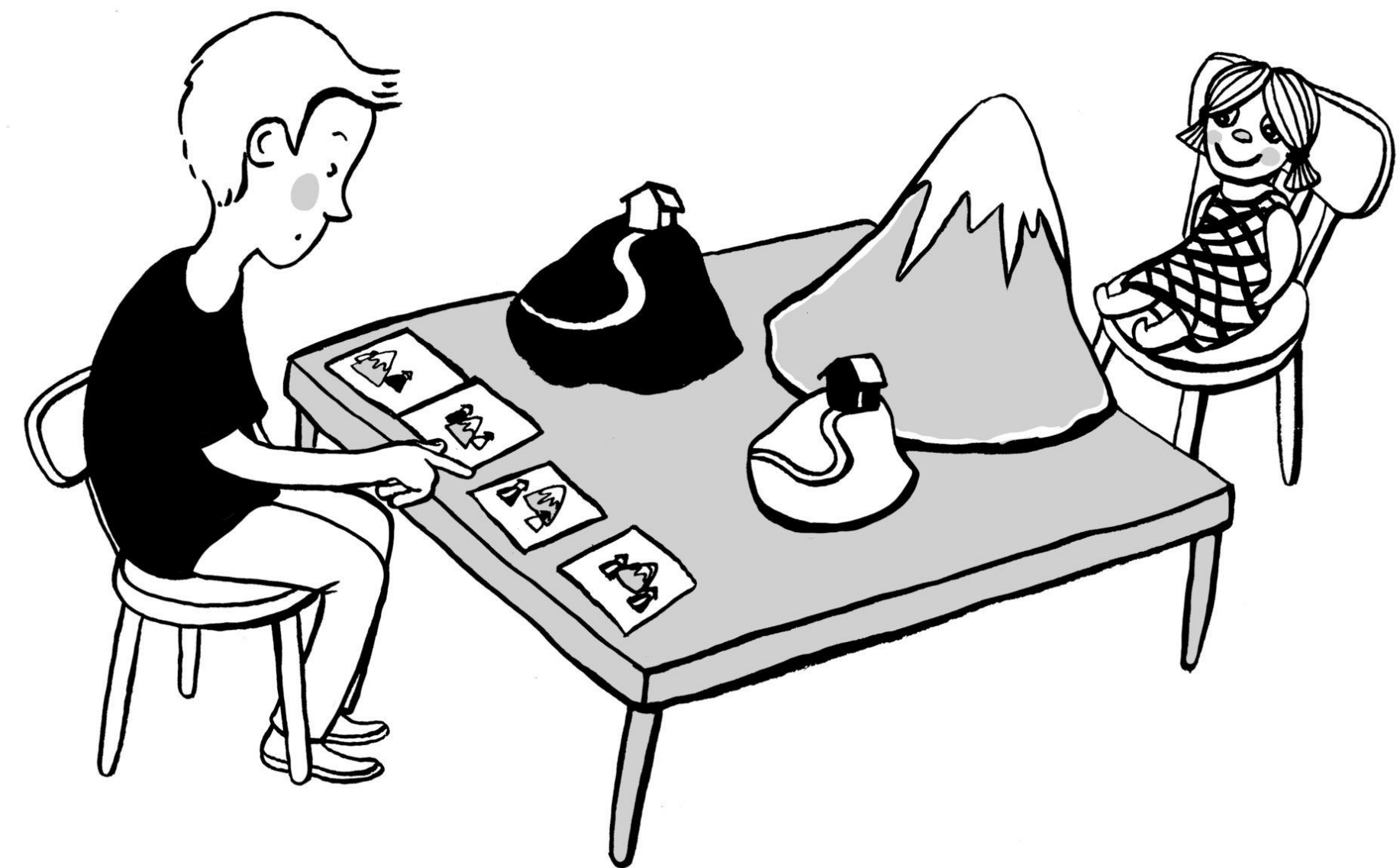
Esioperationaalinen vaihe (n. 3–6 vuotta)

- Päättely on vielä sidoksissa havaintoon. Lapsi ei vielä ”läpäise” vesilasikoetta.
- Ajattelussa on animismia, eli eloton mielletään elolliseksi. Pöydänjalkaan kompastuva lapsi voi esimerkiksi huudahtaa ”Pöytä on tuhma!”



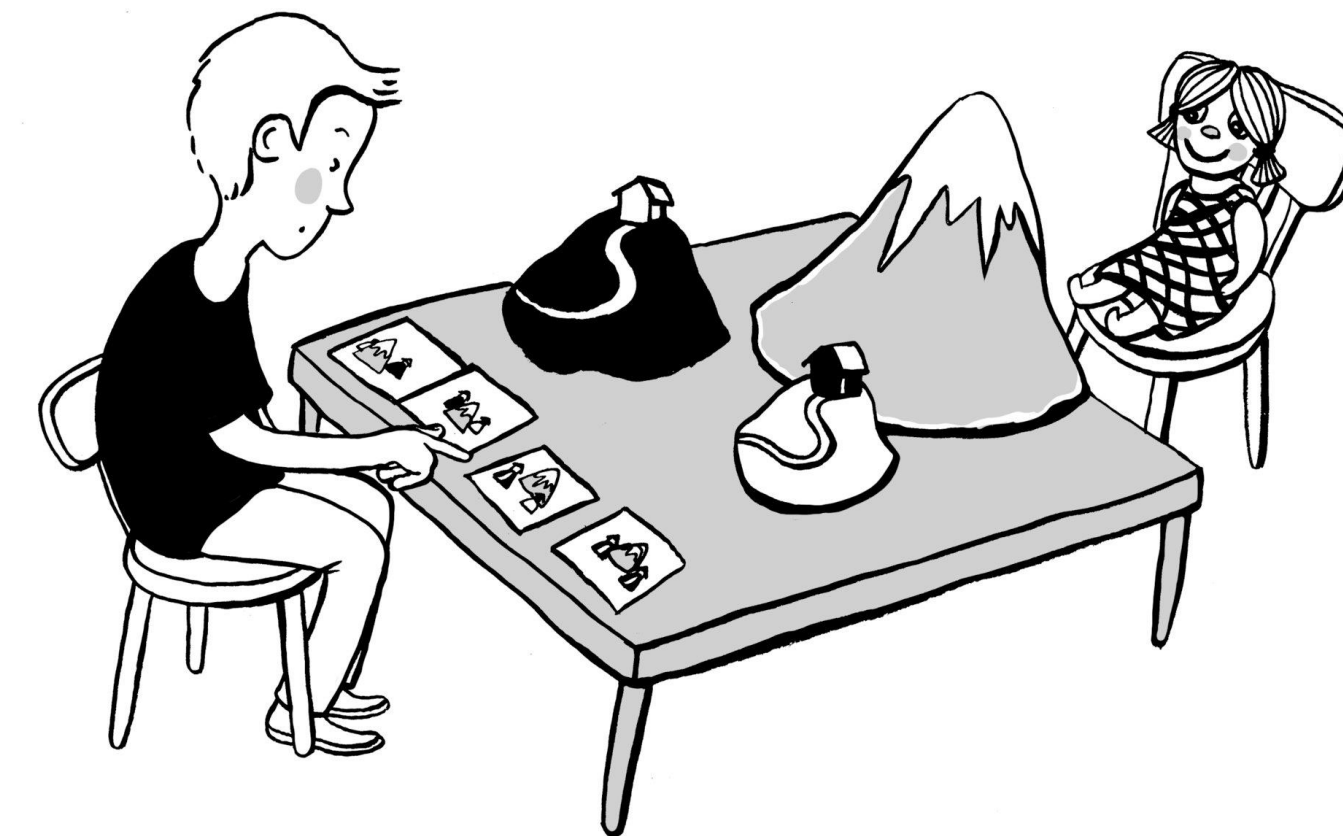
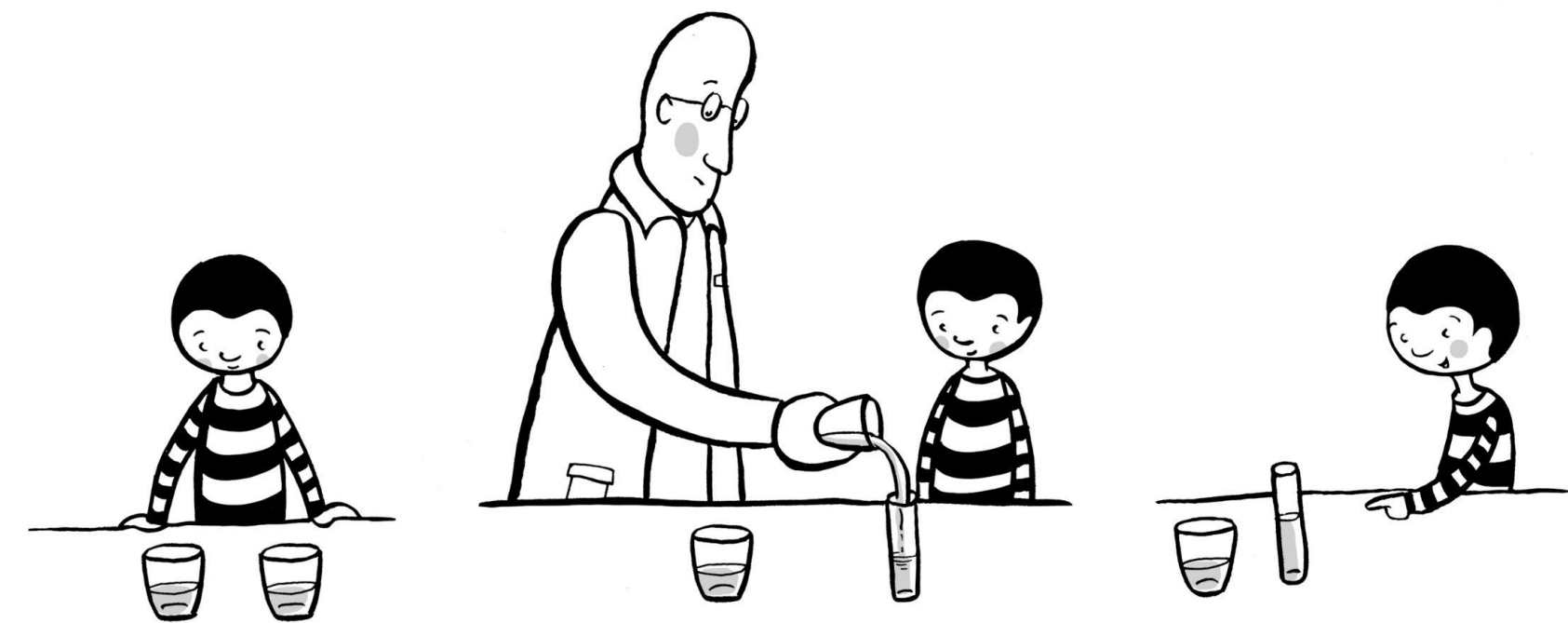
Esioperationaalinen vaihe (n. 3–6 vuotta)

- Lapsen ajattelu on vielä **egosentristä**, eli se on sidoksissa lapsen omaan näkökulmaan.
- Egosentrisyys on osoitettavissa ohessa kuvatulla vuorikokeella. Lapsi uskoo, että nuken tuolilta näkymä on sama kuin lapsella itsellään.



Piaget´n vesilasikoe ja vuorikoe

Etsikää videoita Piaget´n vesilasikokeesta ja vuorikokeesta. Voitte käyttää esim. hakusanoja ”*Piaget water glass experiment/task*” tai ”*Piaget mountain experiment/task*”.



Konkreettisten operaatioiden vaihe (n. 7–12 vuotta)

- Kouluikäinen pystyy luokittelemaan ja vertailemaan esimerkiksi määriä ja kokosuhteita, kun hänelle näytetään vertailtavia kohteita.
- Vesilasikoe onnistuu.
- Leikki kehittää ajattelua; symbolien käyttöä voi harjoitella leikeissä ja tietokonepeleissä.
- Lapsi pystyy ajattelunsa avulla kuvittelemaan konkreettisia toimintoja, mutta ei vielä kykene abstraktiin ajatteluun.



Formaalisten operaatioiden vaihe (n. 12–16 vuotta)

- Abstrakti ajattelu ja loogisuus kehittyvät; asioita pystytään jo arvioimaan useammasta näkökulmasta.
- Nuori ymmärtää erilaisia ajattelutapoja. Se toimii pohjana oman arvomaailman rakentamisessa.
- Abstrakti ajattelu mahdollistaa monimutkaisten asioiden pohtimisen, kuten oikeudenmukaisuuden ja tasa-arvon. Nuori voi kiinnostua esim. elämänkatsomuksellisista ja yhteiskunnallisista asioista.
- Kielikuvat eli metaforat ovat myös ymmärrettävissä.

Postformaali ajattelu (aikuisuus)

- itsenäisyys
- kriittisyys
- suhteellisuus
- integroiva ajattelu eli yhdistelykyky
- metakognitio eli tietoisuus omasta ajattelusta
- refleksiivisyys

Postformaalin ajattelun piirteet

Mitä postformaalin ajattelun piirteitä tarvitaan seuraavissa ammateissa?

- a) tuomari
- b) uutistoimittaja
- c) perheneuvoja
- d) kirurgi

Analysoi tapausesimerkkiä

Etsikää esimerkistä formaalin ja postformaalin ajattelun piirteitä.

Siina kieltäytyi ottamasta vastaan kesätyöpaikkaa, jossa palkka olisi maksettu ”pimeänä”. Hän olisi tienannut siitä enemmän rahaa kuin työstä, josta hän maksaa verot. Siina kuitenkin ajatteli, että jokaisen tulee toimia vastuullisesti ja maksaa verot, jotta yhteiskunta hyötyisi ja toimisi mahdollisimman hyvin.

Yhdistä käsite ja esimerkki

sensomotorinen vaihe

esioperationaalinen vaihe

konkreettisten operaatioiden
vaihe

formaalisten operaatioiden
vaihe

postformaali ajattelu

-
- The diagram consists of five black dots on the left, each connected by a thin line to a corresponding example on the right. The connections are as follows: the first dot (sensomotorinen vaihe) connects to the first example (digging); the second dot (esioperationaalinen vaihe) connects to the second example (water level); the third dot (konkreettisten operaatioiden vaihe) connects to the fourth example (perspective); the fourth dot (formaalisten operaatioiden vaihe) connects to the fifth example (plant health); and the fifth dot (postformaali ajattelu) connects to the sixth example (hiding a ball).
- Ken toiselle kuoppaa kaivaa, se siihen itse lankeaa. Miten niin? Kuopan paikanhan tietää, jos sen on itse kaivanut.
 - Tuossa lasissa on eniten vettä, siinä veden pinta on korkeimmalla.
 - Kun mietin muiden ajattelua, ymmärrän, että he ajattelevat tietystä näkökulmasta käsin.
 - Pystyn arvioimaan kasvisruoan terveellisyyttä useasta eri näkökulmasta.
 - Kun pallo piilotetaan peiton alle, löydän sen sieltä.

Palauta mieleen

- Mitkä ovat keskeiset ajattelun saavutukset Piaget'n teorian
 - sensomotorisessa vaiheessa
 - esioperationaalisessa vaiheessa
 - konkreettisten operaatioiden vaiheessa
 - formaalisten operaatioiden vaiheessa?
- Mitkä ovat kouluikäisen lapsen ja nuoren tiedonkäsittelyn keskeisiä eroja?
- Miten metakognitiiviset taidot auttavat esimerkiksi opiskelussa ja ihmissuhteissa?
- Mitkä ovat postformaalin ajattelun keskeiset piirteet?